

VRIJEDAN PRINOS PROUČAVANJU GLAGOLJSKIH SPOMENIKA ZADARSKOGA KRAJA

Ivica Vigato. *Glagoljske oporuke sa sjeverozapadnih zadarskih otoka.*
Zadar: Sveučilište u Zadru, 2017.

U proteklih petnaestak godina uz Zagreb i Zadar postaje veoma važno središte u kojemu se proučava hrvatska glagoljaška baština. Takva nastojanja zadarskih znanstvenika rezultirala su objavljivanjem faksimilnih izdanja mnogih glagoljskih spomenika sa zadarskoga, ali i sa šibenskoga područja. Ova monografija autora Ivice Vigata još je jedan značajan prinos zadarskoga glagoljaškoga kruga u proučavanju, ali i predstavljanju hrvatskih glagoljskih spomenika sa zadarskoga područja od 15. do 19. stoljeća.

Knjiga se sastoji od sljedećih poglavlja: “Uvod”, “O otocima”, “Pismo, pisari i faksimili”, “O transliteraciji”, “Kulturološke značajke oporuka”, “Jezične posebnosti” s potpoglavljima “Fonologija”, “Morfologija”, “Sintaksa” i “Tvorba riječi”, “Rječnik”, “Frazemi”, “Onomastika” s potpoglavljima “Toponimi”, “Imena” i “Prezimana”. Na kraju slijede “Zaključak”, “Literatura”, “Summary”, “Kazalo imena” i “Bilješka o autoru”.

U “Uvodu” Vigato iznosi razlog proučavanja oporuka otoka silbansko-molatske skupine iz razdoblja od kraja 16. do 18. stoljeća naglašavajući da je jezik razmatranoga razdoblja slabo istraživani, dok su nešto više istražene suvremene jezične osobitosti ovih otoka, iako o njima nema cjelovite monografije.

U poglavlju “O otocima” autor daje kratak opis izgleda, klime, vegetacije, kao i kratku povijest otoka Silbenskoga dekanata (Molata, Ista, Oliba, Silbe).

U dijelu “Pismo, pisari i faksimili” autor izvješćuje da je 23 oporuke preuzeo iz fonda HR-DAZD – ZD. KNEZ ZADRA, Oporuke I–VII, Državnog arhiva u Zadru, a dvije iz olipske matične knjige krštenih (1565. – 1613.). Oporuke su pisane kancelarijskom kurzivnom glagoljicom. Ovomu poglavlju dodani su i faksimili svih glagoljskih oporuka obrađenih u ovoj knjizi.

U poglavlju “O transliteraciji” Vigato daje najprije zajedničku analizu tekstova oporuka, kao i pravila transliteracije kojima se autor služio. Nakon toga slijedi izuzetno važna analiza rukopisa svakoga pojedinog pisara, njih sedamnaest. Analizi su pridruženi isječci preslika svakoga rukopisa, koji govore više od opisa te kratke biografije preuzete iz još neobjavljenoga *Leksikona svećenika zadarske nadbiskupije* koje je godinama skupljao mons. dr. sc. Pavao Kero. Na kraju ovoga poglavlja slijedi

transliteracija svih oporuka napravljena u skladu s prethodno opisanim pravilima.

Poglavlje “Kulturološke značajke oporuka” bavi se analizom oporuka koje su pisane po ustaljenoj shemi administrativnoga funkcionalnog stila onoga vremena.

U posebnome su poglavlju detaljno obrađene jezične posebnosti ovih oporuka s naglaskom na njihovu fonologiju, morfologiju, sintaksu i tvorbu riječi, a iza ovoga je poglavlja priložen “Rječnik” važan za proučavanje jezika toga vremena ne samo navedenih otoka već općenito za proučavanje onovremenoga jezika cijeloga zadarskog područja. Autor zaključuje da je jezik oporuka podvrgnut standardološkim procesima na svim jezičnim razinama jer su pisari oporuka bili popovi glagoljaši, koji su unatoč predrasudama u znanstvenim krugovima imali puno veću naobrazbu nego se do sada mislilo te da su očito međusobno komunicirali, bili upoznati s formulom pisanja oporuka te se koristili ujednačenim nazivima.

Autor posebno poglavlje posvećuje frazemima u kojima istražuje uklapaju li se oni posvjedočeni u oporukama u odrednice administrativnoga funkcionalnog stila. Frazezi pak koji svojim značenjem ne pripadaju tomu funkcionalnom stilu, zaključuje autor, svojim su postojanjem „dragocjeni kamenčići u slaganju mozaika kulturne prošlosti života na zadarskim otocima“.

Poglavlje “Onomastika” sadrži potpoglavlja “Toponimi”, “Imena” i “Prezimana”. U potpoglavlju “Toponimi” prati se jezični razvoj promjenama zemljopisnih imena, i to tako da autor one zapisane u oporukama uspoređuje s najnovijim istraživanjima na temelju anketa koje su provodili Petar Skok, Vladimir Skračić i Ante Jurić u svojim radovima, a neke je toponime sam autor istražio i podatke dobio od informatora s pojedinih otoka. Zaključak je da je većina toponima koji su zapisani u glagoljskim oporukama i danas poznata te je zabilježena u toponomastičkim istraživanjima navedenih istraživača pa čak i u istome obliku koji su zabilježili ovi istraživači. Kod pojedinih toponima došlo je do promjene u glasovnome sastavu, a kod nekih je uočen proces diftongizacije. Neki su od toponima danas nepoznati. Nadalje, autor donosi popis imena i prezimana koji su u ono vrijeme prevladavali na ovim otocima. Tako je u oporukama zabilježeno 70 različitih prezimana, a autor obrazlaže i način njihove tvorbe, pa su i na ovim otocima kao i u većini mjesta zadarskoga kraja prezimana nastala porodičnom filijacijom (prezimana patronimičkoga ili matronimičkoga postanja), a tek manji dio bez porodične filijacije ili nastala od kretika ili ona nastala analogijom tako da se stranoj osnovi doda hrvatski sufiks. Autor pronalazi i prezimana sa stranom osnovom bez domaćege sufiksa.

Knjiga Ivice Vigata izuzetan je doprinos proučavanju glagoljaštva otoka Silbenskoga dekanata. Autor je u knjizi pokazao da se povijesna slika može rekonstruirati putem jezične analize glagoljskih tekstova. Naime, cilj knjige bio je filološkim ala-

tima rekonstruirati život na sjeverozapadnim zadarskim otocima. Jezična raščlamba omogućila je istraživanja kulturoloških osobitosti oporuka, a s tim i upotpunila povijesna istraživanja o životu na tim otocima te pokazala kako ga vide sami stanovnici, a ne administracija.

Grozdana Franov-Živković